

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кафедра судочинства

Кузьмич О.Я.

ПРОВАДЖЕННЯ У СІМЕЙНИХ СПРАВАХ

**методичні вказівки для підготовки до семінарських
занять студентів 4-го курсу денної та заочної форм
навчання спеціальності «Право»**

Івано-Франківськ, 2024

УДК 347.965 (477)

ББК 67.76 (4Укр)

К 89

Затверджено на засіданні кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № _ від __.__.2024 р.)

Схвалено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № _ від __.__.2024 р.)

Рецензенти:

Кернякевич-Танасійчук

Юлія Володимирівна

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри судочинства

Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

Петечел Надія

Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри судочинства

Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

К 89

Кузьмич О. Я. Провадження у сімейних справах: методичні вказівки для підготовки до самостійної роботи студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Право». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 24 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану освітнього рівня «бакалавр» спеціальності «Право» і призначені для підготовки до семінарських занять студентів 4-го курсу денної форми навчання із навчальної дисципліни «Провадження у сімейних справах», а також для підготовки до складання заліку. В посібнику викладені: зміст навчальної дисципліни і тематика семінарських занять для студентів денної та заочної форм навчання. До кожної теми подано методичні рекомендації, що допоможуть студенту якісніше оволодіти темою, питання для обговорення, завдання для самоконтролю, практичні завдання, перелік літератури та нормативно-правових актів. Розроблені методичні вказівки призначені для студентів, викладачів, аспірантів.

© Кузьмич О.Я., 2024

© Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника, 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематика та зміст семінарських занять для денної форми навчання.....	5
Тема 1. Загальні положення судового захисту сімейних прав та інтересів..	5
Тема 2. Справи про розірвання шлюбу, недійсність шлюбу та встановлення режиму окремого проживання.....	6
Тема 3. Справи про визначення правового режиму майна подружжя.....	8
Тема 4. Справи про стягнення аліментів.....	10
Тема 5. Справи пов'язані із вихованням дітей.....	12
Тема 6. Справи про визнання батьківства (материнства) та їх оспорювання.....	14
Тема 7. Справи про усиновлення.....	16
Тема 8. Справи про встановлення судом юридичного факту сімейно-правового характеру, що є підставою для виникнення, зміни чи припинення інших правовідносин: правова природа та особливості розгляду	18
Тематика та зміст семінарських занять для заочної форми навчання.....	3
Тема 1. Справи про визначення правового режиму майна подружжя.....	20
Тема 2. Справи пов'язані із вихованням дітей.....	22

ВСТУП

Будучи однією з профільюючих навчальних дисциплін конституційне процесуальне право має свою методику вивчення, яка повинна сформулювати відповідний обсяг знань, навичок і вмінь у студентів з даної та заочної спеціальності. Однією із форм її прояву є методичні вказівки. Методичні вказівки є орієнтиром для студентів щодо підготовки до відповідних занять, а також щодо різних форм контролю їхніх знань.

Отримання студентами відповідного обсягу знань, навичок і вмінь із даної навчальної дисципліни є результатом відповідного виду робіт, який вони мають виконати за наслідками підготовки до відповідних занять. Зокрема йдеться про їх підготовку до семінарських (практичних) занять, а також такого виду їхньої роботи як самостійної.

Дані методичні вказівки стосуються такого виду їхньої роботи як самостійної. Тому зміст цих вказівок покликаний доповнити усе те, що було сказано в методичних вказівках для підготовки до семінарських (практичних) занять.

Дані методичні вказівки передбачають відповідні види завдань, які мають виконати студенти впродовж вивчення даної навчальної дисципліни. Виконання таких завдань оцінюється в п'ятибальній системі в окремій графі, яка відведена в електронному журналі.

Структурно завдання для самостійної роботи побудовані з врахуванням специфіки тої чи іншої теми і за своїм змістом охоплює такі види завдань : написання рефератів, аналіз судової практики, огляд літератури, підготовка презентацій тощо.

Написання реферату. За своїм обсягом реферат повинен бути не більше 12 стор. За своєю структурою він повинен складатися з таких складових частин : змісту, вступу, основної частини з викладом матеріалу, висновків, списку використаної літератури.

Презентація. Даний вид завдань має бути виконаний у формі слайдів, які відображають інформацію щодо заданої теми. При цьому має бути використано не менше шести слайдів.

Аналіз судової практики. При виконанні цього виду завдання слід виходити з фабули справи, кожної із складових частин відповідного судового рішення і контексту правової позиції, якою опосередковувалося вирішення спору по суті чи установлення юридичного факту.

Даний вид завдання має бути виконаний у письмовій формі обсягом до 5 стор. з посиланням на відповідні судові рішення з єдиного реєстру судових рішень.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ТЕМА № 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Дана тема присвячена загальним положенням судового захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних суб'єктивних прав та інтересів учасників сімейних правовідносин. Тому готуючись до цієї теми треба звернути увагу на правову природу сімейних спорів, критерії їх класифікації, характер спору про право, які ними опосередковуються, та способи його вирішення у судовому порядку.

Не менш важливе питання в межах цієї теми є питання, яке стосується саме особливостей судового захисту таких прав та інтересів в порядку здійснення цивільного судочинства з огляду на його види, на що треба буде звернути увагу ознайомлюючись із юридичною літературою та судовою практикою.

Питання для обговорення

1. Поняття та правова природа сімейних прав та обов'язків
2. Спори, які впливають із сімейних правовідносин: правова природа та класифікація
3. Форми вирішення спорів, які впливають із сімейних правовідносин
4. Способи захисту сімейних прав та інтересів: поняття та класифікація

Питання для самоконтролю

1. *Яка правова природа сімейних прав та інтересів учасників сімейних правовідносин?*
2. *Хто є учасниками сімейних правовідносин?*
3. *Які відомі Вам способи захисту сімейних прав та інтересів?*
4. *Які відомі Вам форми захисту сімейних прав та інтересів?*
5. *В чому полягають особливості саме судової форми захисту сімейних прав та інтересів учасників сімейних правовідносин?*

Завдання

Теми рефератів

1. Сімейно-правові спори: поняття, правова природа та класифікація
2. Форми вирішення сімейно-правових спорів
3. Способи захисту сімейних прав та інтересів

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>
3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>
4. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.
5. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубева та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.
7. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.
8. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА 2. СПРАВИ ПРО РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ, НЕДІЙСНІСТЬ ШЛЮБУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ

Однією із категорій справ, яка вирішується в порядку здійснення цивільного судочинства, є справи про розірвання шлюбу. Це специфічна категорія справ, яка має свої особливості в частині застосування норм процесуального права. Тому готуючись до цієї теми треба звернути увагу не тільки на вид цивільного судочинства, за правилами якого можуть розглядатися відповідні справи, але й також питання, які пов'язані із застосуванням правил про підсудність, колом учасників цих справ, та питання, які пов'язані із доказуванням та доказами.

Не менш важливими є також питання, на які треба звернути увагу, це питання щодо особливостей застосуванням норм процесуального права при їх підготовці до їх розгляду по суті та самому їх розгляді по суті.

Особливу увагу привертають до себе також питання, які стосуються процесуальних особливостей розгляду таких справ, як справи, які пов'язані із визначенням режиму окремого проживання подружжя. Такий правовий режим визначений в нормах матеріального права, але його застосування є можливим виключно у порядку здійснення цивільного судочинства.

Питання для обговорення

1. Розірвання шлюбу за позовом одного із подружжя
2. Розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя, яке має дітей
3. Визнання шлюбу недійсним : правова природа та процесуальні особливості розгляду відповідної категорії справ

4. Встановлення режиму окремого проживання подружжя: правова природа та процесуальні особливості розгляду відповідної категорії справ

Питання для самоконтролю

1. *Яка правова природа шлюбу у сімейному праві?*
2. *Назвіть підстави для розірвання шлюбу?*
3. *В який спосіб учасники сімейних правовідносин можуть реалізувати право на розірвання шлюбу?*
4. *За яких умов розірвання шлюбу може відбутися у судовому порядку?*
5. *До компетенції яких судів в Україні належить розірвання шлюбу?*
6. *За правилами якого виду цивільного судочинства у цивільному процесі можуть розглядатися справи про розірвання шлюбу?*
7. *Що таке недійсність шлюбу та за яких умов він може бути визнаний недійсним?*
8. *У порядку якого виду провадження у цивільному судочинстві можуть розглядатися справи про визнання недійсним шлюбу?*

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект спільної заяви подружжя, яке має дітей про розірвання шлюбу.
2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про розірвання шлюбу.
3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про визнання шлюбу недійсним.
4. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект заяви про встановлення режиму окремого проживання подружжя.

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>
3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>
4. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : Постанова пленуму Верховного суду України № 11 від 21.12.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>

5. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
6. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин /Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
7. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.
8. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубєва та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.
10. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.
11. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА № 3 СПРАВИ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Поділ майна подружжя є однією із категорій справ, яка є найбільш поширеною у судовій практиці з точки зору спорів, які впливають із сімейних правовідносин. Тому готуючись до цієї теми треба звернути увагу на особливості застосування правил про підсудність, питання, які пов'язані із визначенням предмету доказування та доказів, які мають бути подані до суду, а також особливості, які пов'язані із підготовкою процесуальних документів.

Не менш важливими є також питання, які впливають із спорів про право із шлюбного договору. Тому готуючись слід також звернути увагу на предмет доказування, докази, а також коло учасників, які можуть бути залучені судом при розгляді цієї категорії справ.

Питання для обговорення

1. Поділ спільного сумісного майна подружжя
2. Зміна та розірвання шлюбного договору
3. Визнання недійсним шлюбного договору

Питання для самоконтролю

1. *Що таке спільна сумісна власність подружжя та за яких умов вона виникає?*
2. *В чому полягає особливість спору про право між подружжям у разі визначення правового режиму їх майна?*

3. *Визначте коло учасників цивільної справи у спорах, які впливають із визначення правового режиму майна подружжя?*
4. *Які правила про підсудність використовуються при вирішенні спорів про правовий режим майна подружжя?*
5. *Визначте предмет доказування у справах про правовий режим майна подружжя?*
6. *У яких випадках може використовуватися інститут забезпечення позову при розгляді цієї категорії справ?*
7. *Що таке зустрічне забезпечення і чи можливим є його використання при розгляді цієї категорії справ?*
8. *Визначте підстави та предмет позову у справах про зміну та розірвання шлюбного договору?*
9. *Які правила про підсудність використовуються при розгляді даної категорії справ?*
10. *Визначте коло учасників даної категорії сімейних справ?*
11. *Чи сплачується судовий збір при розгляді справ про зміну та розірвання шлюбного договору?*

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про поділ майна подружжя.
2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про зміну шлюбного договору.
3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про розірвання шлюбного договору.
4. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про визнання шлюбного договору недійсним.

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>
3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>
4. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : Постанова пленуму Верховного суду України № 11 від 21.12.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>

5. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
6. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
7. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.
8. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубєва та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.
10. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.
11. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА № 4 СПРАВИ ПРО СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ

Як передбачено ч. 1 ст. 75 СК України дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати один одного. Право на утримання (аліменти) має той із подружжя, який є непрацездатним, потребує матеріальної допомоги, за умови, що другий із подружжя може надавати матеріальну допомогу (ч. 2 ст. 75 СК України). Крім того, згідно із ч. 1 ст. 180 СК України батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Як впливає із зазначеного, спори, які впливають із утримання (стягнення аліментів) у сімейних правовідносинах, є серед тих, які найбільш поширені у судовій практиці.

Тому готуючись до заняття, необхідно звернути увагу на предмет доказування, докази, які мають бути подані до суду, а також процесуальні особливості розгляду наведеної категорії справ

Питання для обговорення

1. Види справ про стягнення аліментів та їх правова природа
2. Справи про стягнення аліментів одному із подружжя
3. Справи про стягнення аліментів на малолітніх та неповнолітніх дітей
4. Справи про стягнення аліментів на непрацездатних батьків
5. Справи про стягнення аліментів на повнолітніх дітей
6. Справи про стягнення аліментів з інших членів сім'ї (родичів)

Питання для самоконтролю

1. *В чому полягає характер спору про право, який впливає із аліментних зобов'язань?*
2. *Яка правова природа безспірних прав, які впливають із аліментних зобов'язань?*
3. *За правилами якого виду цивільного судочинства розглядаються справи, які впливають із аліментних зобов'язань?*
4. *У яких випадках, суд загальної юрисдикції може видати судовий наказ про стягнення аліментів?*
5. *Які особливості примусового виконання судових рішень у справах про стягнення аліментів?*

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект заяви про видачу судового наказу на стягнення аліментів у твердій грошовій сумі на неповнолітню дитину.
2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про видачу судового наказу про стягнення аліментів на двох малолітніх дітей.
3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про видачу судового наказу про стягнення аліментів на трьох дітей, одна з яких неповнолітня.

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>
3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>
4. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів : Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 15.05.2006 р. URL : <http://rada.gov.ua>
5. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
6. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
7. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.

8. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубева та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.

9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.

10. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.

11. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА 5. СПРАВИ ПРО ВИЗНАННЯ БАТЬКІВСТВА (МАТЕРИНСТВА) ТА ЇХ ОСПОРЮВАННЯ

Визначення походження дитини не завжди має безспірний характер у сімейному праві. А в окремих випадках є потреба і у встановленні фактів про батьківство (материнство). Тому готуючись до цієї теми необхідно з'ясувати характер спору про право у справах, які пов'язані із визначенням походженням дитини, так як він впливає на особливості її розгляду в судовому порядку.

Крім того, не менш важливе значення має також питання встановлення фактів про батьківство (материнство). Тому слід звернути увагу на процесуальні особливості розгляду такої категорії справ у порядку окремого провадження.

Питання для обговорення

1. Справи про визнання батьківства (материнства)
2. Справи про встановлення факту батьківства (материнства)
3. Справи про оспорювання батьківства (материнства)

Питання для самоконтролю

1. *Яка правова природа батьківства та материнства як інститутів сімейного права України?*
2. *Який характер спору про право у справах, які впливають із визнання батьківства (материнства) та їх оспорювання?*
3. *За правилами якого виду цивільного судочинства розглядаються справи про визнання батьківства (материнства) та їх оспорювання?*
4. *Які обставини охоплюються предметом доказування у справах про визнання батьківства (материнства) та їх оспорювання, та якими доказами вони можуть підтверджуватися?*
5. *В чому полягає специфіка справ про встановлення факту батьківства (материнства) та в чому їх відмінність від справ про визнанням батьківства (материнства)?*

6. *Визначте предмет доказування у справах про виключення із записів актів цивільного стану як батька чи матір дитини?*

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про визнання батьківства.

2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про визнання материнства.

3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про встановлення факту батьківства.

4. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про встановлення факту материнства.

5. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про оспорювання батьківства.

6. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про оспорювання материнства.

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>

3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>

4. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і позбавлення та поновлення батьківських прав : Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 30.03.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>

5. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.

6. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.

7. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.

8. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубєва та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.

9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.

10. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.

Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА 6. СПРАВИ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВИХОВАННЯМ ДІТЕЙ

Виховання дітей це є самостійний процес, який охоплює різне коло учасників сімейних правовідносин. Тому готуючись до цієї теми слід звернути увагу на специфіку правовідносин, якими опосередковується виховання малолітніх та неповнолітніх дітей, та спір про право, який із них впливає.

Питання для обговорення

1. Види справ про виховання дитини та їх правова природа
2. Спори щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї
3. Спори між батьком і матір'ю щодо визначення місця проживання малолітньої дитини
4. Спори про відібрання малолітньої дитини від інших осіб
5. Справи про позбавлення батьківських прав та їх поновлення
6. Справи про відібрання дитини у батьків (без позбавлення їх батьківських прав)

Питання для самоконтролю

1. *В чому полягає сутність спору про право, який впливає із особистих немайнових відносин учасників сімейних правовідносин?*
2. *За правилами якого виду цивільного судочинства розглядаються спори, які впливають у зв'язку із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*
3. *Який характер судового представництва у спорах, які впливають у зв'язку із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*
4. *Назвіть підстави та форми участі посадових осіб та органів державної влади чи місцевого самоврядування у справах, які впливають із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*
5. *Які особливості виконання судових рішень у справах, які впливають у зв'язку із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про участь у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї.

2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви щодо визначення місця проживання малолітньої дитини

3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви щодо визначення місця проживання малолітньої дитини

4. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про відібрання малолітньої дитини від інших осіб

5. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про відібрання малолітньої дитини від інших осіб

6. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про позбавлення батьківських прав

7. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про поновлення батьківських прав

8. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про відібрання дитини у батьків (без позбавлення їх батьківських прав)

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>

3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>

4. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і позбавлення та поновлення батьківських прав : Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 30.03.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>

5. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
6. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
7. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.
8. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубєва та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.
10. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.
11. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА 7. СПРАВИ ПРО УСИНОВЛЕННЯ

Згідно із ч. 1 ст. 207 СК України усиновленням є прийняття у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.

Враховуючи, що усиновлення відбувається у судовому порядку, тому готуючись до цієї теми необхідно звернути увагу на правову природу юридичних фактів, які встановлюються судом у процесі розгляду відповідної категорії справ та як вони впливають на процесуальні особливості розгляду цих справ.

Не менш важливими у контексті цієї теми є також питання, які пов'язані із скасування усиновлення та позбавлення усиновлювачів батьківських прав. Тому готуючись до цих питань необхідно звернути увагу на характер спору, який впливає із специфіки цих справ так як він впливає на процесуальні особливості їх розгляду.

Питання для обговорення

1. Справи про усиновлення
2. Справи про скасування усиновлення
3. Справи про позбавлення батьківських прав усиновлювача

Питання для самоконтролю

1. Назвіть нормативні акти, якими врегульовуються правові аспекти здійснення усиновлення в Україні?
2. В кого виникає право на усиновлення в Україні та хто може бути усиновленим?
3. За правилами якого виду цивільного судочинства здійснюється усиновлення в Україні?
4. Визначте коло учасників цивільної справи у справах про усиновлення?
5. Які процесуальні особливості розгляду справ про усиновлення ?
6. Які процесуальні особливості розгляду справ про усиновлення, якщо усиновлювачами є іноземці?
7. Які процесуальні особливості розгляду справ про скасування усиновлення?

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект заяви про усиновлення малолітньої дитини
2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про скасування усиновлення
3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про позбавлення батьківських прав усиновлювача

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>
3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>
4. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і позбавлення та поновлення батьківських прав : Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 30.03.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>
5. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
6. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
7. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.

8. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубева та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.

9. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.

10. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.

11. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА 8. СПРАВИ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ СІМЕЙНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ВИНИКНЕННЯ, ЗМІНИ ЧИ ПРИПИНЕННЯ ІНШИХ ВИДІВ ПРАВОВІДНОСИН

В окремих випадках для здійснення своїх суб'єктивних прав та інтересів учасниками відповідних правовідносин потребується встановлення певних фактів, які впливають саме із сімейних правовідносин, зокрема йдеться про встановлення таких фактів як наприклад, факту усиновлення, факту родинних відносин між фізичними особами, факту перебування фізичної особи на утриманні тощо.

Тому готуючись до цієї теми слід передусім звернути увагу на їх матеріально-правову природу, а також їх вплив на процесуально-правову складову їх встановлення в порядку цивільного судочинства.

Питання для обговорення

1. Встановлення факту належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з прізвищем, ім'ям, по батькові, місцем і часом народження цієї особи, зазначеними у свідоцтві про народження або в паспорті.

2. Встановлення факту народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом ДРАЦСу факту народження, у тому числі на тимчасово окупованій території України.

3. Встановлення факту усиновлення.

4. Встановлення факту родинних відносин між фізичними особами.

5. Встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть види справ про встановлення фактів сімейно-правового характеру?

2. Для досягнення якої мети учасниками сімейних правовідносин вимагається встановлення фактів сімейно-правового характеру у судовому порядку?

3. За правилами якого виду цивільного судочинства можуть встановлюватися факти сімейно-правового характеру?

4. Визначте коло учасників сімейних справ про встановлення фактів сімейно-правового характеру?

5. Назвіть вимоги до процесуальних документів у справах про встановлення фактів сімейно-правового характеру?

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект заяви про встановлення факту усиновлення

2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект заяви про встановлення факту родинних відносин між фізичними особами

3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект заяви про встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні

Література і законодавство

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>

3. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>

4. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.

5. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.

6. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.

7. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубєва та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.

8. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.

9. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.

10. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ТЕМА № 1 СПРАВИ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Поділ майна подружжя є однією із категорій справ, яка є найбільш поширеною у судовій практиці з точки зору спорів, які впливають із сімейних правовідносин. Тому готуючись до цієї теми треба звернути увагу на особливості застосування правил про підсудність, питання, які пов'язані із визначенням предмету доказування та доказів, які мають бути подані до суду, а також особливості, які пов'язані із підготовкою процесуальних документів.

Не менш важливими є також питання, які впливають із спорів про право із шлюбного договору. Тому готуючись слід також звернути увагу на предмет доказування, докази, а також коло учасників, які можуть бути залучені судом при розгляді цієї категорії справ.

Питання для обговорення

1. Поділ спільного сумісного майна подружжя
2. Зміна та розірвання шлюбного договору
3. Визнання недійсним шлюбного договору

Питання для самоконтролю

12. *Що таке спільна сумісна власність подружжя та за яких умов вона виникає?*
13. *В чому полягає особливість спору про право між подружжям у разі визначення правового режиму їх майна?*
14. *Визначте коло учасників цивільної справи у спорах, які впливають із визначення правового режиму майна подружжя?*
15. *Які правила про підсудність використовуються при вирішенні спорів про правовий режим майна подружжя?*
16. *Визначте предмет доказування у справах про правовий режим майна подружжя?*
17. *У яких випадках може використовуватися інститут забезпечення позову при розгляді цієї категорії справ?*
18. *Що таке зустрічне забезпечення і чи можливим є його використання при розгляді цієї категорії справ?*
19. *Визначте підстави та предмет позову у справах про зміну та розірвання шлюбного договору?*

20. Які правила про підсудність використовуються при розгляді даної категорії справ?
21. Визначте коло учасників даної категорії сімейних справ?
22. Чи сплачується судовий збір при розгляді справ про зміну та розірвання шлюбного договору?

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про поділ майна подружжя.
2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про зміну шлюбного договору.
3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про розірвання шлюбного договору.
4. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про визнання шлюбного договору недійсним.

Література і законодавство

12. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>
13. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>
14. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>
15. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : Постанова пленуму Верховного суду України № 11 від 21.12.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>
16. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
17. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
18. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.
19. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубева та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.

20. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.

21. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.

22. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.

ТЕМА 2. СПРАВИ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВИХОВАННЯМ ДІТЕЙ

Виховання дітей це є самостійний процес, який охоплює різне коло учасників сімейних правовідносин. Тому готуючись до цієї теми слід звернути увагу на специфіку правовідносин, якими опосередковується виховання малолітніх та неповнолітніх дітей, та спір про право, який із них впливає.

Питання для обговорення

1. Види справ про виховання дитини та їх правова природа
2. Спори щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї
3. Спори між батьком і матір'ю щодо визначення місця проживання малолітньої дитини
4. Спори про відібрання малолітньої дитини від інших осіб
5. Справи про позбавлення батьківських прав та їх поновлення
6. Справи про відібрання дитини у батьків (без позбавлення їх батьківських прав)

Питання для самоконтролю

6. *В чому полягає сутність спору про право, який впливає із особистих немайнових відносин учасників сімейних правовідносин?*
7. *За правилами якого виду цивільного судочинства розглядаються спори, які впливають у зв'язку із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*
8. *Який характер судового представництва у спорах, які впливають у зв'язку із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*
9. *Назвіть підстави та форми участі посадових осіб та органів державної влади чи місцевого самоврядування у справах, які впливають із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*
10. *Які особливості виконання судових рішень у справах, які впливають у зв'язку із виконанням учасниками сімейних правовідносин своїх особистих немайнових обов'язків?*

Завдання

1. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про участь у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї.

2. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви щодо визначення місця проживання малолітньої дитини

3. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви щодо визначення місця проживання малолітньої дитини

4. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про відібрання малолітньої дитини від інших осіб

5. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про відібрання малолітньої дитини від інших осіб

6. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про позбавлення батьківських прав

7. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про поновлення батьківських прав

8. Сформувавши фабулу справи на підставі рішення суду (електронний варіант додається), отриманого за допомогою різних пошукових систем, підготуйте проект позовної заяви про відібрання дитини у батьків (без позбавлення їх батьківських прав)

Література і законодавство

12. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL : <http://rada.gov.ua>

13. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL : <http://rada.gov.ua>

14. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX URL : <http://rada.gov.ua>

15. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і позбавлення та поновлення батьківських прав : Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 30.03.2007 р. URL : <http://rada.gov.ua>

16. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Х.: Еспада, 2009. – 448 с.
17. Гузь Л. Є. Підготовка до судового розгляду справ, що виникають зі шлюбно-сімейних відносин / Л. Є. Гузь, М. С. Лайкова, А. В. Сербіна. — Х.: Фактор, 2014. — 96 с.
18. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. / М. М. Дякович. Х. : ЕКУС, 2022. 416 с.
19. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] / [Н. Ю. Голубєва та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - Київ : Юрінком Інтер, 2021. - 838 с.
20. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ : ВД «Дакор», 2021. – 1028 с.
21. Сімейне право України : підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар та О.В. Дзери. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 520 с.
22. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар. [О.О. Білик та ін.]; за заг. ред. Т.В. Боднар, О.В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 550 с.